Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asia: HE 104/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien luettelosta ja rekisteristä annetun lain muuttamisesta

Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan muutoksia syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien luettelosta ja rekisteristä annettuun lakiin (452/2020, jäljempänä ASA-laki). ASA-lakiin ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus kansallisesti osaltaan panna täytäntöön työntekijöiden suojelemisesta syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille tai perimän muutoksia aiheuttaville aineille altistumiseen työssä liittyviltä vaaroilta annetun direktiivin 2004/37/EY muuttamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/431 (jäljempänä syöpädirektiivin päivitysdirektiivi). Direktiivimuutoksen tarkoituksena on vahvistaa työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelua.

Syöpädirektiivin päivitysdirektiivin myötä direktiivin soveltamisala laajeni kattamaan lisääntymiselle vaaralliset aineet. Tämän vuoksi työnantajan velvoite pitää luetteloa altistuneista työntekijöistä laajeni tilanteisiin, joissa työntekijät altistuvat lisääntymiselle vaarallisille aineille. Syöpädirektiivin päivitysdirektiivin mukaan työnantajan on säilytettävä lisääntymiselle vaarallisille aineille altistuneiden työntekijöiden altistumistiedot vähintään viiden vuoden ajan altistumisen päättymisestä.

Syöpädirektiivin päivitysdirektiivin edellyttämien kansallisten muutosten tulee olla saatettu voimaan viimeistään 5.4.2024. Syöpädirektiivin päivitysdirektiivin edellyttämiä muutoksia, jotka eivät liity työnantajan luettelonpitovelvollisuuteen, ei käsitellä tässä lausunnossa, koska ne pannaan kansallisesti täytäntöön valtioneuvoston asetuksella[1].

Esitetyt keskeiset muutokset

Syöpädirektiivin päivitysdirektiiviin perustuen hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ASA-lakia siten, että sen soveltamisala kattaisi jatkossa syöpäsairauden vaaraa aiheuttavien ja perimää vaurioittavien tekijöiden ja niille altistuvien työntekijöiden lisäksi myös lisääntymiselle vaaralliset tekijät ja niille altistuvat työntekijät. Esityksessä on otettu huomioon myös Euroopan unionissa syöpädirektiivin viidennen päivitysdirektiiviehdotuksen käsittelyn yhteydessä direktiiviin hyväksytyt määritelmiä koskevat muutokset siltä osin kuin niillä on vaikutusta ASA-lakiin.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lain nimike sekä 1 – 4 ja 6 – 8 §. Keskeisin muutos olisi ASA-lain 3 §:n mukaisen työnantajan luettelonpitovelvollisuuden laajeneminen lisääntymiselle vaarallisiin tekijöihin ja niille altistuviin työntekijöihin. ASA-lain 7 §:ään ehdotetun uuden 2 momentin mukaan työnantajan tulisi säilyttää tiedot työntekijän altistumisesta lisääntymiselle

[1] Valmisteilla olevan asetuksen on tarkoitus korvata voimassa oleva työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta annettu valtioneuvoston asetus (1267/2019).

vaaralliselle tekijälle viisi vuotta viimeisen tiedon merkitsemisestä luetteloon. Ehdotettu säilytysaika on syöpädirektiivin päivitysdirektiivin edellyttämän vähimmäistason mukainen. Tietoja lisääntymiselle vaarallisille tekijöille altistuneista työntekijöistä ei ilmoitettaisi eteenpäin valtakunnalliseen Työterveyslaitoksen pitämään ASA-rekisteriin. Tiedot työntekijöiden altistumisesta syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville ja perimää vaurioittaville tekijöille työnantaja ilmoittaisi ASA-lain 6 §:n mukaisesti edelleen kansalliseen ASA-rekisteriin, jossa kyseisiä tietoja on ASA-lain mukaan säilytettävä 80 vuotta. Tähän esityksessä ei ehdoteta muutoksia.

Valmistelun aikana vaihtoehtoisena toteuttamistapana on tunnistettu ja tarkasteltu vaihtoehtoa, jossa myös lisääntymiselle vaarallisia tekijöitä koskevat altistumistiedot ilmoitettaisiin ASA-rekisteriin, ja niitä säilytettäisiin siellä joko yhtä pitkän aikaa kuin muita ASA-rekisteriin vietäviä tietoja taikka näitä lyhyemmän aikaa. Esityksessä ehdotetun mukaiseen säilytyspaikkaa ja –aikaa koskevaan sääntelyyn on päädytty erityisesti arvioimalla syöpädirektiivin ja ASA-lain tarkoitusta sekä henkilötietojen suojaan liittyviä kysymyksiä. Lisääntymiselle vaarallisia tekijöitä koskevien altistumistietojen yhtä pitkä säilytysaika kuin muilla ASA-rekisteriin ilmoitettavilla altistumistiedoilla tunnistettiin haasteelliseksi henkilötietojen suojan kannalta. Lisääntymiselle vaarallisia tekijöitä koskevien altistumistietojen säilyttäminen ASA-rekisterissä olisi myös edellyttänyt lisärahoitusta erityisesti ASA-rekisterin kehittämiseksi. Kyse olisi ollut sekä kertaluonteisesta että vuosittaisesta lisäkustannuksesta.

Esityksessä ehdotetun mukaisesti tietoja lisääntymiselle vaarallisista tekijöistä ja niille altistuneista työntekijöistä säilytettäisiin työnantajan luettelossa lyhyemmän aikaa kuin syöpäsairauden vaaraa aiheuttavia ja perimää vaurioittavia tekijöitä koskevia altistumistietoja säilytetään ASA-rekisterissä. Lisääntymiselle vaarallisilla tekijöillä ei tunneta sellaisia vaikutuksia terveyteen, jotka ilmenisivät vasta vuosikymmenten kuluttua altistumisesta ja joiden osalta altistumisen ja sairastumisen välinen syy-yhteys olisi osoitettavissa samalla tavalla kuin työperäisten syöpien kohdalla. Ehdotettu säilytysaika olisi myös luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) säädettyjen tietojen minimoinnin ja säilytyksen rajoittamisen periaatteiden mukainen.

Syöpädirektiivin päivitysdirektiivistä johtuvan aikataulun vuoksi esityksessä ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1.4.2024.

Lausunnon laatijat:

Katja Danner, lakimies
Työ- ja tasa-arvo-osasto, STM

Sirkku Saarikoski, neuvotteleva virkamies
Työ- ja tasa-arvo-osasto, STM